Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda, Cornel Sigmirean (Editors)
MEDIATING GLOBALIZATION: Identities in Dialogue
Arhipelag XXI Press, 2018

DEFINING THE TEXTILE TERMS

Angelica Preda

PhD Student, University of Craiova

Abstract: In the present society, the alert rhythm of the scientific progress has a consequence the development of the terminologies. The technical textile language is in this evolution trend , being characterised through dynamism, determined by the exit of some terms and the entrance of others. The new discovered concepts need to be named, but mostly explained, in order to be assumed and then used by the specialists. The defining process is complex and has to consider numerous criteria. In the textile terminology, the defining of the notions follow the general lines of the technical languages coordinated by the international organisations.

Keywords: definition, terms, textile, terminology, lexicographical work.

Limbajul este categoria primordială a dezvoltării sociale, în sensul că orice activitate este verbalizată. O societate modernă trebuie să fie capabilă să-și prezinte elementele de evoluție, să informeze beneficiarii de rezultatele cercetării. Noile conceptele vor fi înfățișate în două moduri: prin denumire (termenul) și prin explicare (definiția).

Comunicarea lingvistică este strict legată de înțelegerea sensului lexemelor pe care le utilizăm, iar în această conștientizare un rol important îl are definirea noțiunilor, decodarea acestora. Vorbitorul trebuie să priceapă conceptele folosite și să fie capabil să le explice, la rândul său, altei persoane. Din această perspectivă socială, activitatea de definire este extrem de complexă, pentru că trebuie să răspundă unor deziderate ce vizează logica și lingvistica. Caracterul interdisciplinar al operațiilor de definire este susținut și de rolul pedagogic al produselor obținute – definițiile.

1. Definiția

Însăși noțiunea *definiție* este greu de clarificat și comportă mai multe explicații: „o analiză sau o descriere a sensului unei unități, pe baza căreia se poate identifica referentul și se pot construi mesaje lingvistice coerente.”[1] Activitatea de transpunere a unei noțiuni într-un limbaj special ce utilizează elemente de metalimbă este subliniată de autoarele DȘL: „Difinița corespunde unei operații metalingvistice sau este rezultatul ei, pornind fie de la un termen spre definiția sa (în expansiune), fie de la o sintagmă (sau de la o unitate lexicală) la denumirea sa.” (DȘL, p. 155)

Operația de definire a unei unități lingvistice se mai numește și *autonimie*.

[1]Angela Bidu-Vrănceanu, *Lexic comun, lexic specializat*, p. 15.

BDD-V4628 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:59 UTC)

Definiția are o structură binară: termenul care urmează să fie explicat, numit definit, și descrierea acestuia, intitulată definitor. Între acestea intervine relația de definire, care leagă cele două elemente.

2. Tipuri de definiții

Este destul de dificil de prezentat o noțiune, astfel încât să obținem o relație de identitate între definit și definitor. Aceste transcodări ale unor concepte pot fi realizate în moduri diferite, în funcție de anumite criterii. Având în vedere publicul vizat și scopul redactării unei lucrări, distingem trei tipuri de definiții: *lexicografică*, *terminologică* și *enciclopedică*.

Definiția lexicografică urmărește „democratizarea științifică", explicarea unor noțiuni „pe înțelesul tuturor", utilizând cuvinte ce aparțin lexicului comun. . Foarte mulți termeni aparținând limbajelor tehnice sunt expuși în lucrările lexicografice generale, deoarece răspund unei tendințe actuale de „deschidere a codurilor închise"[2]. Pentru o mai bună înțelegere, mai ales a cuvintelor polisemantice, sunt menționate și exemple care să asigure însușirea noțiunii: *depănător* – 3. s.f. Dispozitiv pe care sunt așezate sculurile la mașinile de depănat. *Toate organismele sunt asemenea unei depănători.* (Eminescu).

Definițiile enciclopedice sunt vaste, cuprind toate detaliile, esențiale și neesențiale, prezentând și istoricul realității desemnate (ex. *goblen* – 1. Tapiserie, denumită astfel după produsele manufacturii Gobelins (Franța), preluată în 1662 de Colbert, care a transformat-o în manufactură regală; 2. Broderie executată într-un punct având aspectul tapiseriilor.[3]). În lucrările enciclopedice, pe lângă explicarea unor noțiuni, sunt oferite date despre personalități cultural-științifice, despre țări, orașe, evenimente istorice [Edmund Cartwright (1743-1823), inventator englez. Constructorul uni război de țesut mecanizat (1785) și al unei mașini de cardat (1789)][4].

În terminologie, explicațiile se adresează specialiștilor, utilizând și alți termeni ai domeniului respectiv, și urmărind claritatea și concizia exprimării.

Analizând definiția termenului *etirare* în trei tipuri de lucrări lexicografice, observăm modurile diferite de abordare a definirii. Dicționarul general încearcă să ofere cât mai multe elemente pentru o descriere completă și însușire adecvată a conceptului: „Operația de tragere a metalelor în fire sau de întindere a fibrelor sintetice în scopul orientării macromoleculelor și al creșterii rezistenței lor"[5]. Lucrarea enciclopedică prezintă date numerice neesențiale în formarea noțiunii: „Operația de tragere prin filieră, respectiv de întindere, până la alungire de 50-1200% a fibrelor sintetice, în scopul orientării macromoleculelor și a creșterii rezistenței lor."[6]. În dicționarul tehnic, definiția comportă două fraze. Prima este scurtă și conține informațiile esențiale pentru a înțelege operația respectivă. Partea a doua aduce elemente specifice, care i-ar interesa numai pe specialiști, referitoare la condițiile realizării acțiunii textile: „Întinderea până la limita de curgere plastică a filamantelor sintetice sau a filamentelor cu o orientare moleculară scăzută. Etirarea se poate realiza cu sau fără aport de căldură (la rece sau la cald), în diferite medii (aer, apă, soluții), imediat după filarea chimică, pentru creșterea rezistenței mecanice."[7]

[2]Angela Bidu-Vrănceanu, *Lectura dicționarelor*, p. 47.
[3]DE, vol. II, p. 470.
[4]*Mic dicționar enciclopedic*, p. 308.
[5] DEXI, p. 677.
[6]DE, vol. II, p. 250.
[7]DEX-ȘT TEX, p. 457.

BDD-V4628 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:59 UTC)

Tipuri diferite de explicații întâlnim și pentru termenul *muline*. Dacă lucrarea lexicografică propune o definiție circulară (*fir de mătase, de bumbac sau de lână, obținut prin mulinare, care este folosit la cusături artistice, la broderii* - DEXI, p. 1205), destul de clară pentru neinițiați este explicația enciclopedică (*fir de mătase, de bumbac sau de lână, constituit din mai multe fire răsucite în sens contrar răsuciturilor firelor componente individuale, folositla cusături artistice, la broderii)*[8]. Specifică terminologiilor este definiția propusă de lucrarea lexicografică a domeniului textil, aceasta caracterizându-se prin precizie și laconism (*tip de fir bicolor care dă un efect marmorat în produsul textil*)[9]. Din exemplele prezentate, observăm că semul esențial este prezent în toate explicațiile, diferențele fiind menționare/ omitere a unor trăsături sau de modalitate de prezentare.

Dicționarele enciclopedice încearcă o abordare exhaustivă a vocabularului unei limbi. Sunt menționate cuvinte, chiar termeni tehnici, care nu se regăsesc în celelalte tipuri de lucrări lexicografice. Astfel, într-o astfel de lucrare vastă întâlnim lexemul politereftalat, care nu apare în dicționarele generale, nici în cele specifice industriei textile (dicționare, lexicon[10]), deși denumește un tip de fibre (*politereftalat – produs macromolecular. Se folosește la fabricarea fibrelor sintetice sub denumirile de teril, terilen, tergal, dakron*)[11].

Pe lângă semnalarea elementelor diferențiatoare între cele trei tipuri de definiții, trebuie să subliniem faptul că mult mai mulți sunt termenii care comportă aceeași explicație în toate genurile de lucrări lexicografice abordate. Fiind termeni științifici, care presupun o singură definiție, este normală explicația unică (*dejalen* – țesătură de bumbac mercerizat, de calitate superioară, folosită pentru confecționarea cămășilor bărbătești, a bluzelor).

Dacă ne referim la obiectul de studiu al celor două ramuri lingvistice, terminologia și lexicologia, diferența dintre cele două tipuri de definiții este rezumată astfel: „Definiția terminologică încearcă să descrie, să precizeze un concept (sau noțiunea) desemnat de un termen, în timp ce definiția lexicografică încearcă să descrie semnificația/ semnificațiile unei unități lexicale.”[12] Termenul, în domeniu în care este utilizat, este monosemantic, comportând o singură definiție, în timp ce cuvintele, caracterizându-se prin polisemia, necesită mai multe explicații.

Realizarea unei definiții terminologice este o problemă dificilă, dar de actualitate în condițiile dezvoltării actuale a științelor. Obiectul central al terminologiilor îl constituie *conceptul*, iar operarea cu acesta implică înțelegerea lui, a trăsăturilor distinctive, a relațiilor cu alte concepte dintr-un sistem dat. Toate aceste elemente sunt precizate în definiție, care are rolul de a valida termenul propus.

Noțiunea *definiție terminologică* este prezentată prin referire la concept: „Definiția terminologică este o scurtă formulă lexicografică care indică trăsăturile semantice distinctive ale unui concept”; „Definiția este o formulă succintă care face reconoscibil un concept specializat.”[13].

Din aceste definiri reiese rolul primordial al definițiilor, acela de a descrie și de a delimita conceptul. Pe lângă prezentarea trăsăturilor relevante ale unui concept, definiția trebuie să

[8]*Mic dicționar enciclopedic*, p. 1138.
[9]*Lexicon de fibre și finisare chimică*, p. 477.
[10]Este vorba de o lucrare complexă „Lexicon de fibre și finisare chimică”, realizată de Aurelia Grigoriu și Vasile Blașcu.
[11]*Mic dicționar enciclopedic*, p. 1337.
[12]Robert Vézina, *La rédaction de définitions terminologiques*, p. 6.
[13]Silvia Pavel, Diane Nolet, *Précis de terminologie*, p. 22-23.

BDD-V4628 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:59 UTC)

delimiteze respectiva noțiune de alte concepte ale sistemului, relevându-i trăsăturile distinctive. Aceste aspecte au fost subliniate de norma ISO 1087:1990 care explică noțiunea de *definiție terminologică*: „enunț care descrie o noțiune și care permite diferențierea de alte noțiuni în interiorul unui sistem de noțiuni”[14].

Definițiile au și un rol didactic sau de normalizare. Ele transmit cunoștințe și le impun, devin norme ce dictează semnificația atribuită unui lexem. Scopul definiției îl constituie facilitarea comunicării, utilizarea termenului în deplină înțelegere.

Trebuie subliniat caracterul temporar al definițiilor, deoarece ele ilustrează stadiul dezvoltării științifice la un moment dat. Nu puține au fost situațiile în care noile descoperiri au explicat în alt mod o realitate și, în consecință, definițiile a trebuit să fie modificate, actualizate. Putem spune că ele se constituie într-o oglindă a realității.

3. Moduri de definire

Conceptul, elementul esențial în terminologii, poate fi descris în mai multe moduri. Trebuie menționate și mijloacele nonlingvistice de prezentare a unei noțiuni, amintind aici simboluri, coduri, ecuații, formule, grafice, schițe, desene, fotografii[15]. Întâlnim astfel de reprezentări îi lucrările tehnice, dar, mai nou, pentru obiectele concrete regăsim imagini și în dicționarele generale – DEXI.

Cele mai importante forme de definire rămân cele lingvistice. În funcție de elementele pe care le conțin, de relația între ele și de scopul urmărit, există mai multe tipuri de definiții.

Un prim model de definire este cel prin gen proxim și diferența specifică. Aceasta presupune identificarea celui mai apropiat concept, supraordonat în sistemul din care face parte definitul, și stabilirea elementului diferențiator. Prin raportarea la alte noțiuni, se realizează o ierarhizare a conceptului dat într-un ansamblu de cunoștințe (*Spandex - fibră textilă sintetică, elastică, cu structură chimică poliuretanică*)[16].

Un alt tip de definiție este acela în care se precizează geneza definitului, modul producerii sale, definiția numindu-se genetică: *piling – efect de suprafață, ce apare pe țesături sub forma unor biluțe, din cauza frecării în timpul purtării*).

În definiție prin enumerare sunt înșirate elementele din clasa definitului: *fibră liberiană – denumire generică pentru fibrele extrase de pe tulpinile plantelor de in, cânepă, sisal, rafie, cânepă de Manila, kenaf etc.*; *produs auxiliar de îngroșare – amidon, alginat de sodiu, îngroșători sintetici, emulsie de petrol în apă*; *produs de curățare chimică – 1. neofalină (benzină de extracție), 2. percloretilenă*; *produs de îngreunare – 1. săruri de staniu. 2. tanin. 3. glucoză. 4. silicat de sodiu. 5. sare. 6. talc*; *suport pentru fir – bobine, canete, suluri* etc.

Definiția operațională este acea construcție în care sunt precizate experimentele, operațiile ce permit identificare definitului: *a decata - a aplica țesăturilor de lână un tratament prin supunerea lor la acțiunea aburului sau a apei fierbinți, în vederea îmbunătățirii calității și a măririi stabilității dimensionale*.

Destul de multe sunt definițiile care indică utilizarea unui obiect, a unei mașini, a unui material etc: *jigher - mașină pentru vopsit pânza*; *picher - piesă (din piele) la războiul de țesut*

[14]Eugeniu Pavel, Costin Rucăreanu, *Introducere în terminologie*, p. 41.
[15] Cf. Selja Seppälä, *Composition et formalisation conceptuelles de la définition terminographique*, p. 11-12.
[16]DEX-ȘT TEX, p. 493.

BDD-V4628 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:59 UTC)

mecanic, așezată la capetele suveicii, care servește la amortizarea mișcării acesteia; *suitaș - șiret (îngust) de lână, de mătase etc., folosit ca ornament la unele obiecte de îmbrăcăminte*.

Există situații când un termen este definit printr-un sinonim. Aceasta presupune găsirea, pe o axă paradigmatică, a conceptului cu sensul cel mai apropiat, „diferența dintre aceste două fiind mai mult conotativă decât denotativă”[17]. Modul de definire prin sinonimie este mai mult utilizat în dicționarele generale (*igliță – croșetă*; *canaf – ciucure*; *a drusa – a destrăma*; *drapeu – cută, fald*; *mul – muselină*; *vig – val, sul*), dar sunt cazuri când îl întâlnim și în lucrările terminologice: *aparat de evaporare – vaporizator; a calandra – a măngălui; clorură de viniliden – dicloretilenă*; *cocon – gogoașă de mătase; fibre liberiene - fibrede bast*; *a introduce firul de bătătură – a țese, a tricota*; *pliu – cută, fald*; *urzeală de mătase naturală – organsin*; *separator de urzeală – 1. spată. 2. pieptene extensibul. 3. fuscei;umectare – udare*.

Referitor la acest tip de definire, regăsit în dicționarul tehnic textil, se impun câteva precizări. O primă observație vizează faptul că sunt explicate sintagme prin alte structuri, în care numai unul din termeni este înlocuit cu sinonimul său: *efect de încrețitură – efect de creponare, de ondulare*; *efect sidefat – efect perlat; gofrare finală – calandrare finală; întărirea marginilor – întărirea liziere lor; mașină de fabricat frânghii - mașină de confecționat frânghii; mașină de fabricat dantelă - mașină de tricotat dantelă*; *Sul de tensionare – similar sul de întindere; țesătură flaușată – țesătură scămoșată*. Se substituie substantive (*gofrare – calandare, margine - lizieră*), verbe (*de fabricat – de confecționat, de tricotat*) și adjective (*flaușată – scămoșată, sidefat - perlat*).

O a doua categorie de definire este formată din termeni cărora li se oferă inițial un sinonim, iar în al doilea rând o explicație mai complexă: *a fila* – 1. *A toarce. A transforma fibrele textile în fire*. 2. *A transforma un polimer adus în stare de mobilitate în filamente*; *suint* – 1. *Usuc*. 2. *Amestec format din grăsimi și ceară ce se găsesc pe fibrele de lână nespălată*; *tratament fizic de anticontracție* – 1. *Sanforizare*. 2. *Hidrofixare prin fierbere timp de 30-40 de minute*. În aceeași grupă includem și următorul tip de definire: este notat sinonimul, iar în paranteză este explicat acest termen [*țesătură pentru tapiserii – etamină* (*țesătură rară și apretată, din fire de bumbac sau in*)].

Termenul ce urmează să fie explicat poate fi un cuvânt simplu, compus, obținut prin derivare sau o sintagma. Forma pe care o are determină fondul și modul de realizare a definiției. De cele mai multe ori conținutul definitoriu respectă organizarea internă a termenului, fie că vorbim de o structură morfo-lexicală sau sintagmatică. De exemplu, valoarea privativă a prefixului *de-*/*des-*/ *dez-* este transpusă în definiție: *degomare* – operația de eliminare a sericinei din firele sau țesăturile de mătasecrudă; *a descleia* – a îndepărta substanțele de încleiere ale unei țesături; *a dezîmpâsli* – a desface fibrele de lână dintr-un material împâslit. Aceeași transparență semantică a structurii termenului în modul de definire se observă și la cuvintele compuse: *electroplușare* – proces de realizare a plușului din fibre pe un suport textil prin intermediul unui adeziv și sub influența unui câmp electrostatic de mare tensiune; *hidrofugare*– tratarea materialelor textile cu substanțe care să împiedice absorbția apei de către fibră, *termofixare* – a trata un material textil sintetic la temperatură înaltă pentru a-i conferi stabilitate dimensională. Pentru structurile mai complexe definirea este tautologică, explicația neaducând informații suplimentare: forța de izbire - forța *fulard de apretare* – fulard utilizat pentru depunerea soluției de apretare pe țesături; *pensetă de îndepărtare a nopeurilor* – pensetă specială pentru prinderea

[17]Selja Seppälä, *Composition et formalisation conceptuelles de la définition terminographique*, p. 67.

BDD-V4628 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:59 UTC)

și îndepărtarea nopeurilor din țesături; *a separa lâna de piele prin fermentație* – a realiza separarea fibrelor de lână de pielea animalelor sacrificate prin metoda fermentației.

În dicționarul tehnic textil există câteva definiții inutile, în sensul că definitorul este o reluare a definitului. Într-adevăr, termenul este o sintagmă destul de explicită, înțelesul fiind o însumare a sensurilor elementelor componente, iar notarea în lucrare ține de rațiuni tehnice, menționarea tuturor termenilor utilizați în domeniul respectiv. O serie de utilaje sunt definite în acest mod: *mașină de croșetat dantelă*– mașină de croșetat dantelă; *mașină de croșetat granjuri*– mașină de croșetat granjuri; *mașină de croșetat galoane*– mașină de croșetat galoane; *mașină de croșetat perdele*– mașină de croșetat perdele; *mașină de croșetat tul*– mașină de croșetat tul etc.

4. Concluzii

Operația de definire este în general greu de realizat, dar cu atât mai mult în cadrul terminologiilor. Pe de-o parte, dificultatea reiese din faptul că descrierea noțiunii trebuie să se caracterizeze prin rigurozitate științifică, dar și claritate lingvistică, ea fiind cea care disemineză informațiile, face ca termenul să fie „practicat". Altă cauză a problemelor din procesul de definire o constituie internaționalizarea limbajului tehnic, și, în consecință, a definiției terminologice. Aceasta trebuie să fie traductibilă și corelată cu explicațiile din celelelte limbi, ținând cont de normele universale de concepere și redactare. Inițial conceptele sunt definite de forurile terminologice recunoscute la nivel internațional, și apoi traduse și adadptate limbii și culturii naționale. În aceste condiții, trebuie acordată importanța cuvenită activității de definire a noțiunilor științifice în limba română actuală.

În lexicul textil, definirea urmează liniile generale ale limbajelor tehnice, dar comportă și câteva elemente diferențiatoare. Acestea reies din natura termenilor ce sunt prezentați. Unii cunosc o largă utilizare și în limba comună, iar explicarea lor nu este atât de specializată. Alte noțiuni poartă o „poveste", iar definirea presupune prezentarea acesteia, realizându-se definiții de tip enciclopedic. Istoria textilismului este strâns legată de evoluția culturii și civilizației lumii, iar acest aspect este reliefat și în definiții.

BIBLIOGRAPHY

Bidu-Vrănceanu, Angela, *Lexic comun, lexic specializat*, București, Editura Universității din București, 2000.
Bidu-Vrănceanu, Angela, *Lectura dicționarelor*, București, Editura și Atelierele Tipografice „METROPOL", 1993.
Grigoriu, Aurelia, Blașcu, Vasile, *Lexicon de fibre și finisare tehnică*, Iași, Editura Performantica, 2010.
Pavel, Eugeniu, Rucăreanu, Costin, *Introducere în terminologie*, București, Editura Academiei Române, Editura Agir, 2001.
Pavel, Silvia, Nolet, Diane, *Précis de terminologie*, Hull, Bureau de la traduction, 2001.
Robert Vézina, Xavier Darras, Jean Bédard et Micheline Lapointe-Giguère, *La rédaction de définitions terminologiques*, Montreal, Office québécois de la langue française, 2009.
Selja Seppälä, *Composition et formalisation conceptuelles de la définition terminographique*, Université de Genève, Février 2004.
Mic dicționar enciclopedic, Ediția a III-a, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.

SIGLE

BDD-V4628 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:59 UTC)

DE = *Dicţionar Enciclopedic*, vol. II, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1996.
DEXI = Eugenia Dima (coordonator ştiinţific), Dicționarul explicativ ilustrat al limbii române, Italia, Editura ARC&GUNIVAS, 2007.
DEX - ȘT TEX = Academia Română, Comisia de terminologie pentru științele exacte, *Dicționar explicativ pentru știință și tehnologie. Textile*, București, Editura Academiei Române, Editura Agir, 2006.

BDD-V4628 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:06:59 UTC)